

πράγματα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αἱ ἰδέαι δὲν εἶχον εἰσέτι ὠριμάσει ἀρκούντως ὅπως σήμερον, περὶ τῶν ὁρίων τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως τῶν δύο δυνάμεων· τούτου δ' ἔνεκεν ἡ μεταξὺ αὐτῶν πάλῃ ὑπῆρξε σχεδὸν διηνεκῆς. Ἐξ αὐτῆς ὁμως ταύτης τῆς διηνεκοῦς πάλῃ καθίσταται πρόδηλον ὅτι οὐδεμία παρ' ἡμῖν ὠρίσθη ἢ ἐπεκράτησε νενομισμένη ὑπεροχή, ἢ τῆς βασιλείας ἢ τῆς ἐκκλησίας. Ἴνα συμπληρώσωμεν δὲ ὅσα δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ εἰπώμεν περὶ τῶν σχέσεων τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπιφέρομεν ὅτι κατ' ἔτος, τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου Σαββάτου, ὁ βασιλεὺς προσέφερεν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας 100 χρυσίου λίτρας, ἥτοι δραχμᾶς 108.000 περίπου, ἡ δὲ ἐπιχορήγησις αὕτη ἤρξασκε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς ἐνδεκατῆς ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ Ρωμανοῦ Ἀργυροῦ, εἰς 180 λίτρας.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν προσηγορεύοντο οἱ βασιλεῖς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν διέφερε κατὰ τὰς λέξεις, ἂν ὄχι κατὰ τὴν ἐννοίαν, τοῦ σήμερον, καθιερωμένου τρόπου. Οἱ τίτλοι *τῆς αὐτοῦ βασιλικῆς ἢ αυτοκρατορικῆς μεγαλειότητος* (1), *τῆς αὐτοῦ βασιλικῆς ἢ αυτοκρατορικῆς ὀψηλότητος* δὲν ἦσαν τότε ἐν χρήσει. Μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ οἱ πρὸς τὸν βασιλέα ἢ περὶ βασιλέως ὁμιλοῦντες ἐκάλουν αὐτὸν *αὐτοκράτορα, καίσαρα, αὐγουστον* (σεβαστόν) ἢ ἀπλῶς καὶ *βασιλέα* καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ *αὐγούσταν* ἢ καὶ ἀπλῶς *βασιλίδα*. Ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁμως καὶ ἐφεξῆς εἰσῆχθη ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίδος προσαγόρευσιν ἡ τοῦ *δεσπότη* καὶ τῆς *δεσποίνης* (2). Καὶ ὁ μὲν Προκόπιος δεινῶς κατακραυγάζει κατὰ τοῦ νέου τούτου τίτλου ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις, ὡς σφόδρα ἔξευτελιστικοῦ, τὸ δὲ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ τίτλος οὗτος ἐλογίζετο κατώτερος τοῦ βασιλικοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι βασιλεὺς καὶ βασιλεῖς δὲν ὠνομάζοντο εἰμὴ μόνος ὁ ὑπέρατος τοῦ κράτους ἄρχων καὶ μόνῃ ἢ σύζυγος αὐτοῦ· ἐνῶ ὁ τίτλος τοῦ δεσπότη

Βασιλεὺς τοῦ Ἰουδα
Βυζαντινοῦ αυτοκράτορος.

(Ἐκ Βυζαντιανοῦ χειρογράφου τοῦ
I' αἰῶνος, Ἐθνικῆ Βιβλιοθήκη
Παρισιῶν).

(1) Ἡ προσωπικὴ Μεγαλειότης (Λατ. *Majestas*) εἶναι ἀκριβῶς Ρωμαϊκῆ, διδομένη οὐχὶ εἰς τὸν ἡγεμόνα ἀλλ' εἰς τὸν λαὸν τὸν Ρωμαϊκὸν τῆς Ρώμης τὸν κυρίαρχον (*majestas populi Romani*). Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων μετέφρασαν αὐτὸ *καθωσιώσις* (ἔγκλημα καθωσιώσεως=*crimen maiestatis*). Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις Βυζαντινοῖς χρόνοις ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου, ὡς κυρίαρχος, καλεῖται λαὸς καθωσιωμένος (μεγαλειότητος), καὶ οἱ αυτοκράτορες προσαγορεύουσιν αὐτὸν ὡς μεγαλειότατον (ἢ ὑμετέρα καθωσιώσις=ἡ ὑμετέρα μεγαλειότης, λέγουσιν οἱ αυτοκράτορες πρὸς τὸν λαόν). Ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ τὸ *majestas* ἀπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ μετέστη εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς δύσεως, ὡς ἐκπροσωποῦντας τὴν μεγαλειότητα τῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ λαοῦ.

(2) Δεσπότης καὶ δεσποῖνα εἶναι μεταφράσεις τοῦ Λατ. *dominus* καὶ *domina*. Οὕτω δὲ προσηγορεύοντο οἱ αυτοκράτορες τῆς Ρώμης καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἰδίως τοῦ